

JOGI FÓRUM PUBLIKÁCIÓ

A kegyes halál büntetőjogi értelmezése

Szerző: dr. Faix Nikoletta

Az emberölés és az öngyilkosságban közreműködés megállapíthatósága szempontjából a sértett egészségi állapota közömbös. Egy haldokló sértett megölése, vagy kérésének megfelelően, szenvedései megrövidítése is emberölésnek minősül. A haldokló sértett részére nyújtott segítséggel is megvalósítja az elkövető az öngyilkosságban közreműködés büntettét.

Az Alkotmánybíróság 23/1990. (X.31) AB határozatában kimondta, hogy *az emberi élet minden más megelőző legnagyobb érték, az élethez fűződő jog olyan korlátozhatatlan alapjog, amely számos egyéb alapjognak a forrása és feltétele.* Az eutanázia görög szó, jelentés „kegyes halál”, „szép halál”, célja a már nem produktív, halál közeli állapotban lévő, az emberhez méltó életre képtelen személy halálba segítése. Az Alkotmánybíróság 22/2003. (IV.28.) AB határozata adott iránymutatást az eutanázia meghatározásában, miszerint *eutanáziáról akkor lehet szó, ha az élet kioltására kifejezetten a beteg akaratából kerül sor, ha a beavatkozást az orvos végzi (aktív eutanázia - halálbasegítés), vagy az életet meghosszabbító kezelést az orvos mulasztja el (passzív eutanázia - halnihagyás).* Az Alkotmánybíróság tehát megállapította, hogy az emberi méltósághoz való jog akkor korlátozhatatlan, ha az az emberi élettel összeegyeztethető.

I. Az eutanázia fajtái¹

Az embernek joga van az élethez és joga van meghalni. Azt hogy mit tekintünk emberhez méltó halálnak és milyen módját választhatja meg a haldokló részletesen szabályozza az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvény (a továbbiakban: Eütv.). Az Eütv.-ben szabályozottak túl terjeszkedő halálba segítséget a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C törvény (a továbbiakban: Btk.) nevesíti.

1. Aktív, közvetlen, szándékolt eutanázia

Egy másik személy halálának meggyorsítása vagy annak előidézése közvetlen, saját kezű beavatkozással. A beleegyezést a haldokló vagy az ő hozzátartozója ténylegesen vagy feltételezhetően megadta.

2. Aktív, közvetlen, nem szándékolt eutanázia

Szintén közvetlen és tevőleges beavatkozásról beszélhetünk abban az esetben is, ha a beavatkozás célja nem a halál, hanem a fájdalom csillapítása vagy maga a gyógyítás, azonban számításba kell venni azt a lehetőséget, hogy a beavatkozás kockázata a halál bekövetkezése. Esetlegesen a fájdalomcsillapítás mértéke - a hatékonysága miatt - az esetleges halál hamarabb következik be.

3. Aktív, követett, szándékolt eutanázia

Az elkövetési magatartás követett közreműködés a halál, mint eredmény elérésére. A sértett részére mérgeanyag beszerzése, és átadása. Az öngyilkossági szándékot tevőlegesen erősítő szerepe van az elkövetőnek.

4. Passzív eutanázia

A meghalni hagyás, avagy az életfenntartó, életfunkciókat helyreállító eljárások elmulasztása, illetve abbahagyása. Körültekintően kell vizsgálni, hogy az adott eljárás befolyással lehetett-e a

¹ <http://tasz.hu/betegjog/az-eutanazia-fogalma-es-altalanos-kerdesek>

sértett életfunkcióinak helyreállítására, arányos és szokásos eljárás volt vagy eltúlzó, túlbuzgó és aránytalan.

II. Az eutanázia erkölcsi-vallási kérdése²

A hospice szolgálatok vezetőinek állásfoglalása szerint az eutanázia létjogosultsága a palliatív terápiák megjelenésével okafogyottá vált. A palliatív kezelés lényeg, hogy a beteg állapotát úgy javítják, hogy élete végéig viszonylag elfogadható életminősége miatt ne kívánja a halált. Az Orvosi Kamara álláspontja - a Hippokratészi eskü „Ne árts!” passzusára alapozva - az élet védelme. Az orvosi hivatás velejárója, hogy az orvostudomány mindenkori állása szerint igyekszik a betegek életét megmenteni és életminőségüket javítani még a halálhoz vezető úton is. Az önkéntes eutanázia szükségtelenné vált a palliatív kezeléseknél megjelenésével, jelentette ki az Egészségügyi Világszervezet (WHO) 1980-ban.

A Magyar Bioetikai Társaság az aktív eutanázia minden formáját elutasítja. Álláspontja szerint ugyan a beteget megilleti az önrendelkezés joga, továbbá joga van ahhoz, hogy betegsége során a fájdalmát csillapítsák abban az esetben is, ha visszautasítja a beavatkozást. A beavatkozások visszautasításának a célja nem a halál siettetése, csak az - esetlegesen fájdalmas - beavatkozások elkerülése lehet.

A Magyar Katolikus Egyház tanításai szerint az élet szent és sérthetetlen. Ennek megfelelően az élet kioltása akkor sem elfogadható, ha beteg emberről van szó. A Katolikus Egyház álláspontja szerint nem elfogadható az aktív, közvetlen, szándékolt eutanázia (emberölés), az aktív közvetett, szándékolt eutanázia (öngyilkosságban közreműködés), valamint a passzív eutanáziának azt a formáját, amikor újraélesztő vagy életfenntartó beavatkozások megszüntetéséről vagy mellőzéséről van szó, amennyiben ezek a kezelések szokásosnak és arányosnak mondhatók. Megengedett azonban az aktív, nem szándékolt beavatkozás, mely nem az élet kioltására irányul, hanem a fájdalom enyhítésére, valamint megengedett a rendkívüli, túlbuzgó eljárások visszautasítása.

III. A Diane Pretty ügy³

A kérelmező Diane Pretty brit állampolgár, 1958-ban született, Lutonban élt. A panaszos a központi mozdatóideg teljesen kifejlődött betegségében haldoklott, ez az ember izmait is károsító kór gyógyíthatatlan. Betegsége előrehaladott állapotban volt; a kérelmező nyaktól lefelé teljesen lebénult, és már nem sok ideje volt hátra, miközben szellemi és döntési képessége sértetlen maradt. Tekintettel arra, hogy a betegség e végső szakasza rendkívül nagy fájdalommal jár és megalázó is lehet, a panaszos maga akart dönteni arról, hogy hogyan és mikor haljon meg, hogy megtakarítsa a szenvedést és az emberi méltósága elvesztését.

² <http://lexikon.katolikus.hu/E/eutan%C3%A1zia.html>; <https://hu.wikipedia.org/wiki/Eutan%C3%A1zia>

³ pretty egyesült királyság elleni ügye 2346/02 - <http://kuria-birosag.hu/hu/eieb/pretty-egyesult-kiralysag-elleni-ugye-234602>

Bár az angol jog szerint az öngyilkosság nem bűncselekmény, a kérelmezőt betegsége megakadályozta abban, hogy egyedül kövessen el öngyilkosságot. Az öngyilkosságban közreműködés ugyanakkor már bűncselekmény az öngyilkosságról szóló 1961. évi törvény 2. § (1) bekezdése alapján, márpedig Pretty asszony azt szerette volna elérni, hogy férje segítségével lehessen öngyilkos, ezért kérte, hogy férjének mentességet engedélyezzenek a bünvádi eljárás alól. A brit főügyész azonban elutasította kérelmét.

A kérelmező 2001. december 21-én nyújtotta be panaszát az Emberi Jogok Európai Bíróságához. A Bíróság 2002. január 22-én elrendelte az egyezményes eljárás soronkivüliségét. A kérelem elfogadhatósága kérdésében és egyben az ügy érdemében tartott 2002. március 19-i tárgyaláson a panaszos és férje Brian Pretty is megjelentek.

Az Emberi Jogok Európai Bírósága a 2346/02. számú Pretty kontra Egyesült Királyság ügyében kimondta, hogy nem sértették meg az Emberi Jogok Európai Egyezményének 2. cikkét (élethez való jog) azzal, hogy a brit főügyész nem engedélyezett előzetes mentességet a vádemelés alól öngyilkosságban közreműködés esetére a gyógyíthatatlan betegségben szenvedő kérelmező férjének, mert az élethez való jog nem foglalja magában a homlokegyenest ellenkező tartalmú halálhoz való jogot. Nem sértették meg az Egyezmény 3. cikkét (kínzás tilalma) sem, mert a 3. cikkből a 2. cikkben foglaltakkal „egybeolvasva” nem vezethető le, hogy az államnak engedélyeznie kellene a halálhoz való jog szabad akaratból történő gyakorlását, még akkor sem ha e nélkül a panaszosnak rendkívüli fájdalommal járó halála kell szembenéznie. Nem sértették meg az Egyezmény 8. cikkét (magánélet tiszteletben tartásához való jog), mert az öngyilkosságban közreműködés büntetőjogi tilalmának kivételt nem engedő volta nem tekinthető „aránytalanak” az Egyezmény értelmében, hiszen a vádemeléshez a brit főügyész egyetértése szükséges, és az előírt legsúlyosabb büntetés kiszabása sem kötelező az ilyen ügyekben. Nem sértették meg továbbá a 9. cikket (gondolat-, lelkiismereti és vallásszabadság) sem, mert a kérelmező állásfoglalása a halálhoz való jog gyakorlása vonatkozásában nem esik a 9. cikkben meghatározott „meggyőződés (belief) kifejezésre juttatása” fogalmi körébe. A részes állam tiszteletben tartotta az Egyezmény 14. cikkét (megkülönböztetés tilalma) is, mert „objektív és ésszerű indok” szólt amellet, hogy az öngyilkosságban közreműködés büntethetősége tekintetében ne tegyenek különbséget a más ember segítsége nélkül is öngyilkosság elkövetésére képes és nem képes áldozatok között, hiszen bármilyen büntethetőséget kizáró ok növelné a visszaélés veszélyét, és könnyen megghiúsítaná az emberi élet védelmét.

Diane Pretty 2002. május 13-án halt meg természetes halállal.

IV. Az kezelés visszautasítása hazánkban - halni hagyás⁴

Az Eütv. 15. § (1) bekezdése értelmében a beteget illeti az önrendelkezéshez való jog, mely csak törvényben meghatározott esetekben és módokon korlátozható.

Korlátozza a törvény az önrendelkezéshez való jogot a kezelés visszautasításának és a halál megválasztásának körében. A jelenleg hatályos hazai szabályozás szerint a passzív eutanázia, vagyis a halni hagyás az egyetlen engedélyezett lehetőség arra az esetre, ha a beteg gyógyíthatatlan betegségben szenved és a kezelést nem kívánja tovább folytatni, meg akar válni az életétől.

Csak a cselekvőképes beteget illeti meg - bizonyos korlátozásokkal -, az ellátás visszautasításának a joga. Kivételt képez ez alól, ha az ellátás visszautasítás mások életét vagy testi épségét veszélyezteti. Ha a beteg várandós anya, aki előreláthatóan képes gyermeke kihordására, akkor nem utasíthatja vissza az életmentő vagy életfenntartó beavatkozásokat.

Minden olyan ellátást, aminek elmaradása esetén a beteg egészségi állapotában várhatóan súlyos vagy maradandó károsodás következne be, csak közokiratban vagy teljes bizonyítóerejű magánokiratban lehet visszautasítani. Írástudatlan beteg esetén jognyilatkozata megtételéhez két tanú szüksége. A visszautasítás tényét az egészségügyi dokumentációban rögzíteni kell, ezt a tanúk az aláírásukkal hitelesítik. Az a kezelés, melynek elmaradása esetén a beteg egészségi állapotában súlyos vagy maradandó károsodás következne be, nem utasíthatja vissza a cselekvőképtelen beteg, továbbá a korlátozottan cselekvőképes és a cselekvőképességében az egészségügyi ellátással összefüggő jogok gyakorlása tekintetében részlegesen korlátozott beteg.

Súlyos betegség esetén csak abban az esetben van lehetőség az életfenntartó és életmentő beavatkozás visszautasítására, ha a beteg olyan súlyos betegségben szenved, amely az orvostudomány mindenkori állás szerint rövid időn belül, a megfelelő egészségügyi ellátás mellett is, halálhoz vezet és gyógyíthatatlan. Ebben az esetben is csak a fentiekben leírt alaki előírások betartásával tehető meg a jognyilatkozat. A kezelés visszautasítása súlyos betegség esetén csak akkor érvényes, ha egy háromtagú orvosi bizottság a beteget megvizsgálta és egybehangzóan írásban nyilatkoztak arról, hogy a beteg döntését, annak következményei tudatában hozta. Nyilatkoznak továbbá arról, hogy a beteg olyan súlyos betegségben szenved, amely a kezelés mellett is halálhoz vezetne és az orvostudomány mindenkori állása szerint gyógyíthatatlan. A beteg a bizottság nyilatkozatát követő 3. napon, két tanú jelenlétében ismételtén kinyilvánítja az ellátás visszautasítására irányuló szándékát. Csak abban az esetben vehető figyelembe a beteg ellátást visszautasító nyilatkozata, ha az orvosi bizottság vizsgálatához hozzájárul. A bizottság tagjai között van a beteg kezelőorvosa, egy a betegség jellegének megfelelő szakorvos, aki egyébként a beteg

⁴ az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvény; egyes egészségügyi ellátások visszautasításának részletes szabályairól szóló 117/1998. (VI.16.) Kormányrendelet

kezelésében nem vesz részt, és egy pszichiáter szakorvos. A nyilatkozat megtétele előtt a betegnél fel kell tárni az ellátás visszautasításának hátterében lévő okokat egy személyes beszélgetés keretében, továbbá az általános tájékoztatáson túl a kezelés visszautasításának következményeiről is tájékoztatni kell a beteget. A cselekvőképtelen beteg, továbbá a korlátozottan cselekvőképes és a cselekvőképességében az egészségügyi ellátással összefüggő jogok gyakorlása tekintetében részlegesen korlátozott beteg, amennyiben az életfenntartó vagy életmentő kezeléseket utasítja vissza az egészségügyi szolgáltató keresetét indít a bejegyzés bíróság általi pótlása iránt. A bíróság jogerős határozatának meghozataláig a kezelőorvos köteles megtenni a beteg egészségi állapota által indokolt kezeléseket. A kezelések megtételéhez rendőrhatalóság közreműködése is igénybe vehető. Amennyiben közvetlen életveszély áll fenn, nincs szükség bírósági nyilatkozatpótlásra a szükséges beavatkozások elvégzéséhez.

Ha a beteg gyógyíthatatlan betegségben szenved és betegsége következtében önmagát fizikailag ellátni képtelen, valamint a fájdalmai megfelelő gyógykezeléssel sem enyhíthetőek, lehetőséget biztosít a jogszabály arra, hogy a kezeléseket előre visszautasítsa, későbbi esetleges cselekvőképtelensége esetére, még mielőtt azok szükségessége felmerült volna.

Előzetesen csak közokiratban utasíthatóak vissza azok az egyes kezeléseket, beavatkozások, melyek a beteget súlyos vagy maradandó egészségkárosodástól óvnák meg, az életmentő és életfenntartó beavatkozások, valamint az egyes életfenntartó beavatkozások.

Cselekvőképes személy közokiratban nevezheti meg azt a cselekvőképes személyt, aki helyett cselekvőképtelensége esetén a kezeléseket, beavatkozások vonatkozásában a döntéseket meghozhatja. Amennyiben a közokiratban megnevezett cselekvőképes személy a beavatkozást visszautasította, a három főből álló orvosi bizottságnak kell vizsgálnia, hogy a beteg gyógyíthatatlan betegségben szenved és betegsége következtében önmagát fizikailag ellátni képtelen, valamint a fájdalmai megfelelő gyógykezeléssel sem enyhíthetőek, továbbá hogy döntését annak következményei tudatában hozta.

A beteg a nyilatkozatát bármikor, alaki kötelezettségek nélkül visszavonhatja.

Az életmentő, életfenntartó kezeléseket megszüntetésére vagy mellőzésére csak abban az esetben kerülhet sor, ha a betegnek erre irányuló akarata világos és meggyőző módon kideríthető. Amennyiben kétség merül fel, mindig a beteg legutolsó nyilatkozatát kell figyelembe venni, ennek hiányában a bejegyzést vélelmezni kell.

Azt a beteget, aki cselekvőképtelensége esetére más személyt hatalmaz meg az ellátás visszautasítására, nem szabad semmilyen módon a döntésének megváltoztatására kényszeríteni. Az életmentő és életfenntartó kezeléseket visszautasítása esetén is jogosult a beteg a fájdalmának csillapítására, szenvedéseinek enyhítésére irányuló ellátásra.

V. Öngyilkosságban közreműködés⁵

A Btk. 162. § (1) bekezdése szerint, *aki mást öngyilkosságra rábír, vagy ennek elkövetéséhez segítséget nyújt, ha az öngyilkosságot megkísérlik vagy elkövetik, bűntett miatt egy évtő öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.*

Az öngyilkosságot elítéli a társadalom erkölcsileg, de nem rendeli büntetni azt, aki megkísérli. Az öngyilkosság büntetéssel fenyegetése alkalmatlan lenne arra, hogy az elkövetőt visszatartsa az elkövetéstől. A cselekmény társadalomra veszélyességének mértéke miatt nem indokolt a sikertelen öngyilkosságot elkövetők büntetőjogi felelősségre vonása.

Természetesen más az álláspont azokkal az elkövetőkkel szemben, akik az öngyilkosság véghezviteléhez részesi magatartást fejtenek ki. Kiemelkedő a társadalomra veszélyesség azoknak a személyeknek a cselekményénél, aki az érzelmi válságban lévő vagy az idegrendszer zavartsága miatt tisztán gondolkodni nem tudó sértettekben az öngyilkossági szándékot kialakítják, vagy a kialakult szándékot tovább erősítik. A társadalmilag elfogadott reakció a segítség nyújtása, vagy szakember értesítése, ha az önpusztító szándék valakiben kialakult vagy kialakulni látszik. Így a fentiekben leírt cselekmény társadalomra veszélyessége olyan mértékű, hogy indokolt a büntetőjogi felelősségre vonás.

Ha az eutanázia aktív formáját a törvény büntetni rendeli, akkor nem maradhat büntetlenül az sem, aki ehhez segítséget nyújt. Az öngyilkosságban közreműködés sui generis bűncselekmény, hiszen az öngyilkosság, illetve annak megkísérlése nem bűncselekmény, így önálló törvényi szabályozás hiányában a részesi magatartás sem lenne büntethető. A jogalkotó az elkövetéshez vagy annak megkezdéséhez köti a büntethetőséget, tekintettel arra, hogy ennek hiányában büntethető lenne az is, aki eredménytelenül igyekszik a sértettet az öngyilkosságra rábírni.

Az elkövető a haldoklóban kialakítja vagy erősíti azt a szándékot, hogy az életének nincs értelme, már csak teher a társadalom nyakán, valamint produktív szerepe nincs és a további élete még a kezeléseket is csak szenvedéssel járna. Ezzel okozati összefüggésben a betegben kialakul az öngyilkossági szándék, esetleg az elkövető az elkövetéshez segítséget nyújt azzal, hogy beszerzi az élet kioltására alkalmas eszközt (pl. mérget).

A bűncselekmény jogi tárgya az emberi élet védelme, az emberi élet, mely a szülés (tolófájások) megindulásától a biológiai halál beálltáig tart. Így a büntethetőség megállapításánál lényegtelen az a körülmény, hogy a sértett olyan betegségben szenved, amely megfelelő orvosi kezelés mellett is, az orvostudomány mindenkori állása szerint rövid időn belül halálához vezet. Az elkövetési

⁵ Magyar Büntetőjog kommentár a gyakorlat számára I. kötet - szerkesztő: Dr. Kónya István, HVG-Orac Lap- és Könyvkiadó Kft.; harmadik kiadás; Kézirat lezárva: 2015. szeptember 1. - 535-539 oldal

magatartása kétirányú, másnak az öngyilkosságra rábírása vagy az öngyilkossághoz való segítségnyújtása alapozza meg a felelősséget.

A rábírás felbújtói tevékenység, egy ráhatás melynek során a sértettben kialakul az öngyilkossági szándék. A megítélés szempontjából lényegtelen, hogy a rábírás volt az egyetlen vagy kizárólagos oka az öngyilkosság elkövetésének, vagy a szándék már korábban kialakult és az elkövető azt csak erősítette a sértettben. Vizsgálni kell azonban, hogy a rábírás az elkövetés döntő motívumaként szerepelt, a szilárd akaratelhatározást az elkövető alakította ki a sértettben.

A segítségnyújtás alapvetően bűnsegédi magatartás, olyan segítő magatartás az öngyilkosság előtt vagy közben, amely átfogja mind a pszichika, mind a fizikai bűnsegély eseteit. Ezek általában olyan magatartások, amelyek előmozdítják vagy megkönnyítik az öngyilkosság véghezvitelét a sértettnek. A jogalkalmazó ilyen magatartásnak tekinti az elkövetés eszközének beszerzését, annak alkalmassá tételét az elkövetésre, az elkövetés eszközének átadását a sértett részére. Megvalósítja a bűncselekményt az is, aki a sértettet kioktatja az elkövetési eszköz, anyag helyes használatára, tanácsokkal látja el, valamint biztosítja számára az öngyilkossághoz a nyugodt körülményeket.

Amennyiben az elkövető a rábíró magatartás mellett még segítséget is nyújt a sértettnek az öngyilkosság elkövetésében, rábírással elkövetett közreműködés megállapításának van helye, mely magában foglalja a segítő tevékenységet. A jog megítélése szempontjából a rábírással elkövetett közreműködés súlyosabb elkövetési alakzatnak minősül. Az öngyilkosság elkövetésénél történő jelenlét nem alapozza meg az öngyilkosságban közreműködés bűncselekmény megállapíthatóságát, ha a jelenlétnek a szándék kialakulásában vagy erősítésében nincs szerepe. Azonban ha az öngyilkosnál jelen levő személy a tőle elvárható segítségnyújtást elmulasztja a Btk. 166. §-a szerinti segítségnyújtás elmulasztásának megállapítására van lehetőség.

Míg a bűncselekmény elkövetője bárki lehet, addig a passzív alanya általában tizennyolcadik életévét betöltött, akaratnyilvánításra legalább korlátozottan képes személy lehet. Ebből következik, hogy a bűncselekmény jogi értékelése a passzív alanytól és az elkövető életkorától függően eltérő. A minősített eset megállapítására van lehetőség - melynek büntetési tétele magasabb -, ha az elkövető a tizennyolcadik életévét betöltötte, míg a passzív alany a tizennegyedik életévét betöltötte, de nem töltötte be a tizennyolcadika életévét.

Amennyiben a passzív alany a tizennegyedik életévét sem töltötte be, vagy - életkortól függetlenül - akaratnyilvánításra képtelen állapotban van, nincs helye a Btk. 162. § (2) bekezdése szerinti bűncselekmény megállapításának, hanem az emberölés Btk. 160. § (5) bekezdésében foglalt alakzata valósul meg. Akaratnyilvánításra képtelen személy esetén az öngyilkosságban közreműködés bűncselekmény elkövetése fogalmilag kizárt, tekintettel arra, hogy az ilyen személy általában az öngyilkosságra vonatkozó akaratelhatározásra sem képes.

A nemzetközi egyezmények egybehangzóak abban, hogy gyermek minden tizennyolcadik életévét be nem töltött személy. A büntetőjog tovább differenciál a koruknál fogva fokozottabb védelmet érdemlő sértetteknek, így az aki tizennyolcadik életévét be nem töltött, de tizennegyedik életévét betöltött személyt öngyilkosságra rábír vagy ahhoz segítséget nyújt - amennyiben az öngyilkosságot megkísérlik vagy elkövetik - öngyilkosságban közreműködés büntettének elkövetésében mondható ki bűnössége, míg aki tizennegyedik életévét be nem töltött személyt bír rá öngyilkosság elkövetésére, vagy nyújt segítséget - amennyiben az öngyilkosságot megkísérlik vagy elkövetik - emberölés büntettének minősített esetéért felel.

Az öngyilkosságban közreműködés kizárólag szándékosan követhető el, az elkövető tudatának át kell fogni azt, hogy a sértettet öngyilkosság elkövetésére bírja rá, vagy ehhez nyújt segítséget. Az elkövető az öngyilkosságot kívánja, vagy legalábbis belenyugszik annak elkövetésébe. A bűncselekmény befejezett akkor, ha a sértett az öngyilkosságot megkísérelte. Már a Büntető törvénykönyvről 1978. évi IV. törvény (rég. Btk.) is így rendelkezett a bűncselekmény stádiumáról. Ha gondatlanság idézte elő az öngyilkosságot, akkor az öngyilkosságban közreműködés bűncselekmény megállapítása - a szándékos bűnösség hiányában - kizárt, előfordulhat azonban, hogy az elkövetési magatartás alapján foglalkozás körében elkövetett veszélyeztetés (Btk. 165. §), vagy gondatlanságból elkövetett emberölés (Btk. 160. § (4) bekezdés) megállapítható.

Különbséget tesz a jogalkalmazó az öngyilkosság előtti elhatározás tartalma tekintetében. Ha a sértett maga is meg akar válni az életétől, függetlenül attól, hogy ezt a szándékot az elkövető alakította ki benne vagy csak erősítette, öngyilkosságban közreműködésről beszélünk. Más a helyzet, ha az elkövető olyan helyzetet teremt a sértett részére, melyből - mint egy kiutat - az öngyilkosságot választja a sértett. Az „öngyilkosságba kergetés” magatartása esetleg mint emberölési magatartás értékelhető.

VI. Emberölés⁶

A Btk. 160. § (1) bekezdése értelmében, *aki mást megöl, büntett miatt öt évtől tizenöt évig terjedő szabadságvesztéssel büntethető.*

A bűncselekmény jogi tárgya az emberi élet, mind a biológiai, mind a fiziológiai értelemben. Büntetőjogi értelemben az emberi élet a születés, a tolófájások megindulásával kezdődik és a halállal ér véget. Orvosi értelemben klinikai halálról beszélünk, amikor a szív és a légzőszervek működése megszűnik, a biológiai halál beáll, ha a központi idegrendszer működése megszűnik, és a bomlás megindul. Jogi értelemben halálnak a biológiai halált tekintjük. Az emberölés jogi megítélése

⁶ Magyar Büntetőjog kommentár a gyakorlat számára I. kötet - szerkesztő: Dr. Kónya István, HVG-Orac Lap- és Könyvkiadó Kft.; harmadik kiadás; Kézirat lezárva: 2015. szeptember 1. - 467-520 oldal

szempontjából közömbös a sértett egészségi állapota, haldokló sértettel szemben is elkövethető az emberölés bűntette.

Az emberölés megvalósítható aktív magatartással és mulasztással is. Mulasztással megvalósított emberölésről beszélünk akkor, ha az elkövető magatartásától függetlenül elindult folyamat a halálos eredmény irányába halad, ezt az elkövető felismeri, de a halálos eredmény bekövetkezésének megakadályozását szándékosan elmulasztja. Mulasztással elkövetett emberölés esetén vizsgálni kell, hogy az elkövetőnek milyen jogi alapon nyugvó kötelezettsége állt fenn, valamint azt, hogy reális lehetősége volt a halálos eredmény bekövetkezésének elhárítására, a következmény létrejöttének megakadályozására. A mulasztással elkövetett emberölés esetén, a jogi alapon nyugvó kötelezettség fennállhat családi kapcsolatot, szerződéses jogviszony vagy munkaviszonyon alapuló kötelezettségként. Nem a gondozás elmulasztásának a 167. §-ban foglalt esetét, hanem emberölést állapított meg a Legfelsőbb Bíróság, amikor a vádlott súlyosan beteg, gondozásra szoruló édesanyját magára hagyta, ellátásáról nem gondoskodott, szándékosan elmulasztotta élelemmel való ellátását, és nem hívott hozzá orvost, hanem a halálos eredmény beállítását kívánva édesanyja halálát elősegítette.

Fontos leszögezni, hogy a kegyes halál illegális formájáról akkor beszélünk, ha az elkövető olyan haldokló életét veszi el, akinek betegsége gyógyíthatatlan, és az orvostudomány mindenkori állása szerint rövid időn belül a kezelések mellett is halálhoz vezetne. Az elkövetés lehet független a sértett akaratától, ezekben az esetekben a sértett nem szeretne meghalni, azonban az elkövető mégis megfosztja az életétől, ami szűk értelemben véve nem is számít eutanáziának. Ezekben az esetekben az elkövető sokszor magyarázza azzal cselekményét, hogy a sértett már úgysem élt volna tovább és így megőrizhette emberi méltóságát. Még ha az elkövető által felhozott indokok valóságosak is, akkor sem dönthet az elkövető a sértett helyett. Az elkövető azon magatartásával, hogy a gyógyíthatatlan beteg sértett tudta nélkül halálos adag mérget juttat annak szervezetébe, megvalósítja az emberölés bűntettét. Az emberölés minősített esetének megállapítására is lehetőség van, ha az elkövető a cselekményét előre kitervelten, nyereségvágyból, aljas indokból vagy célból, több ember sérelmére, tizenegyedik életévét be nem töltött személy sérelmére, védekezésre képtelen személy sérelmére vagy a bűncselekmény elhárítására idős koránál vagy fogyatékoságánál fogva korlátozottan képes személy sérelmére követi el.

Az emberölés megállapítására alkalmas a cselekmény akkor is, ha a sértett maga kívánta a halálos eredmény bekövetkezését, azonban pszichikai vagy fizikai állapota miatt alkalmatlan volt az öngyilkosság véghezvitelére, így mást kért meg az ölési magatartás kifejtésére. Abban az esetben lehet emberölés bűntettét megállapítani, ha az elkövető az ölési magatartást maga hajtja végre, mert abban az esetben, ha pusztán az elkövetés eszközét (pl. mérget) adja át a sértettnek az emberölés nem állapítható meg. Azonban az öngyilkosságban közreműködés bűntettének elkövetése miatt van helye az elkövető felelősségre vonásnak. Az elhatárolás lényege az, hogy a konkrét ölési magatartást az elkövető vagy a sértett fejtse ki.

Az Emberi Jogok Európai Egyezmény 2. cikke, valamint Magyarország Alaptörvényének I. cikke kétséget kizáróan kimondja, hogy minden embernek joga van az élethez. Az életétől nem fosztható meg senki, még akkor sem, ha az elkövető szándéka a sértett szenvedésének megakadályozása. Komoly erkölcsi-etikai-jogi kérdéseket feszeget, hogy az olyan betegségben szenvedő betegek, akiknek betegsége annyira súlyos, hogy a kezelések mellett is rövid időn belül a beteg halálához vezetne, joguk van-e megválasztani a halál módját és legfőképpen annak időpontját. Mennyiben elítélendő erkölcsileg az a személy, aki családtagját - annak kérésének megfelelően - a későbbi biztos szenvedéstől óvna meg. A jelenleg hatályos büntetőjog egyértelmű útmutatást ad az ilyen esetekre, mert akár erkölcsileg megmagyarázható is lehet a tett, de senki nem jogosult arra, hogy más életét elvegye.

Mind erkölcsi, mind etikai, mind jogi megítélése egyszerűbb azon elkövetők cselekményének, akik a beteg tudta nélkül rövidítik meg szenvedésüket, vagy amúgy is kiszolgáltatott helyzetüket felhasználva rábírnák a beteget az öngyilkosság elkövetésére vagy ahhoz segítséget nyújtanak.

Felhasznált irodalom:

Könyv

Magyar Büntetőjog kommentár a gyakorlat számára I. kötet – szerkesztő: Dr. Kónya István, HVG-Orac Lap- és Könyvkiadó Kft.; harmadik kiadás; Kézirat lezárva: 2015. szeptember 1. – 467-520; 535-539; 577-588 oldal

Új Btk. kommentár 3. kötet, különös rész – Dr. Polt Péter, Nemzeti Közsolgálati és Tankönyv Kiadó, Budapest 2013 – 105-139; 144-146; 168-183 oldal

Jogforrások

egyed egészségügyi ellátások visszautasításának részletes szabályairól szóló 117/1998. (VI.16.) Kormányrendelet

az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvény

prettly egyesült királyság elleni ügye 2346/02

24/2014. (VII.22.) AB határozat

36/2000. (X.27.) AB határozat

Emberi Jogok Európai Egyezménye

Magyarország Alaptörvénye

Internetes forrás

<http://kuria-birosag.hu/hu/ejeb/prettly-egyesult-kiralysag-elleni-ugye-234602>

<http://tasz.hu/betegjog/az-eutanazia-fogalma-es-altalanos-kerdesek>

<http://lexikon.katolikus.hu/E/eutan%C3%A1zia.html>

<https://hu.wikipedia.org/wiki/Eutan%C3%A1zia>